

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра всесвітньої історії

Збірник матеріалів
Першої науково-практичної міжвузівської конференції
**„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”**

(на основі школи „Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук,
ректор РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

5 грудня 2006 року

*За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора Р.М.Постоловського*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Редакційна колегія:

Постоловський Р.М. - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної Слов’янської академії наук, ректор РДГУ

Савчук П.О. - заступник голови, кандидат історичних наук,
Гон М.М. - відповідальний секретар, кандидат політичних наук, доцент, докторант Київського національного університету будівництва і архітектури

Жилюк С.І. - доктор історичних наук, завідувач кафедри політичних наук РДГУ

доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Шеретюк В.М. - кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету

Рецензенти:

Савчук Б.О. - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри Прикарпатського національного педагогічного університету

Троян С.С. - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ
(протокол № 8 від 30 березня 2007 р.)

РІВНЕ – 2007

народам Австрії певні поступки і долучили їх до керівництва державою, але вже їхні наступники на троні, зокрема, цісар Леопольд, звели нанівець їхнє прагнення стабілізувати ситуацію в державі. Він повернув старі порядки і обмежив національні меншини в правах. Користуючись тим, що західні і східні слов'яни відчували міжетнічну ворожнечу одне до одного, уряд зробив все можливе, щоб зірвати всі спроби примирення. Цісар, наприклад, надавав особливі права полякам у Галичині, тим самим принижуючи інші нації. В 1848 році в усій Європі піднявся масовий визвольний рух. Підкорені нації прагнули створити національні держави (Італія) або покращити своє політичне становище. Основні вимоги повсталих: скасувати старі закони, прийняти нові Конституції, поміняти шляхом виборів владу на місцях, дати нацменшинам право голосу в парламенті. Рим, Відень, Бухарест, Будапешт, Львів та інші великі міста були охоплені повстанням. Подекуди влада пішла на компроміс, але в цілому рух пішов на спад, у міста введені військові частини, ситуацію в Будапешті врятувала Російська імперія, яку Габсбурги попросили про допомогу [2, 23].

Отже, можна зробити висновок, що питання становища слов'янських народів в XIX столітті було „козирною картою” у політичних іграх за переділ сфер впливу у світі. Проголошувалися лозунги про створення федерації слов'ян під егідою Росії. З іншого боку, західні політики активно розвивали ідеї заснування нових незалежних держав за рахунок тих же імперій, керуючись доктриною про баланс сил.

Джерела та література

1. Виноградов В.Н. Новая история стран Европы и Америки. М.: Дрофа, 2005.
2. Дюррозель Ж. – Б. История дипломатии. – К., – 1998.
3. Стегний П. М. Первый раздел Польши и российская дипломатия. // Новая и новейшая история. – 2001. №2.
4. Черній А.І., Черній В.А. Історія південних і західних слов'ян (3 давніх часів до кінця XX століття). В 3 т., – Рівне: ППФ. Волинські обереги., 1999.

5. Яровий В.І. Історія західних і південних слов'ян (3 давніх часів до XX ст.). – К. : Либідь, 2001.

Петлюк І.В.

КРАХ ІЛЮЗІЙ (НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ, ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ)

Утворене в грудні 1918 року Королівство сербів, хорватів і словенців було великою європейською державою. Братні народи домовилися об'єднати свої території в одній державі і здійснити, як їм тоді здавалося, давню мрію – ліквідувати національний гніт і вирішити проблему власної національної державності. Проте відразу ж після об'єднання стало зрозуміло, що надії не справджуються, а проблеми і суперечності після „братнього об'єднання” не лише не зникають, але, навпаки, все більше загострюються, затягуються у тугий вузол.

Площа Королівства СХС складала 248 тис. км, населення – 12 млн. чоловік. Найбільшим за чисельністю народом багатонаціонального королівства були серби, що склали 39% населення. Другою за чисельністю етнічною групою були хорвати, третьою – словенці. Крім цього, в Королівстві проживали угорці, албанці, македонці, боснійські мусульмани, цигани, євреї, валахи, турки, болгары, німці, італійці, румуни. Кожний з цих народів мав власну історію і культуру, мову, традиції. Багато століть ці народи жили окремо і в різних умовах, кожний з них за свою багатовікову історію відчув різні політичні, культурні, економічні, соціальні впливи, кожний знаходився на своєму рівні економічного розвитку.

Двома найбільш чисельними народами були серби і хорвати. Для сербів утворення Югославії означало можливість об'єднати в одній державі всі етнічні території („Начертаніє”). Для хорватів – втрату надій на здійснення давньої мети хорватського національного руху – утворення власної незалежної держави. Проте Загреб, програвши суперечку з Белградом за роль центра об'єднання південних слов'ян, лише

в складі спільної держави міг отримати гарантію цілісності хорватських етнічних територій.

Однією з головних рис економіки Королівства СХС (з 1929 р. Королівство Югославія) була велика нерівномірність у промисловому розвитку окремих областей країни. Найбільш розвиненими в економічному відношенні були колишні території Австро-Угорської імперії – Словенія, Хорватія і Воеводина. Сербія залишалася відсталою аграрною країною. Чорногорія, Боснія і Герцеговина були ще менш слаборозвинутими територіями, в Чорногорії навіть зберігалися залишки родоплемінного ладу. Ця нерівномірність економічного розвитку з врахуванням фактора багатонаціональності була міною сповільненої дії, закладеної під фундамент південнослов'янської державності.

Іншою міною стало те, що Королівство СХС було утворене недемократичним шляхом. Утворене фактично в умовах внутрішнього і зовнішнього тиску, Королівство не було об'єднанням рівноправних народів. Незважаючи на «трьохіменну» назву країни, хорвати і словенці не користувалися рівноправ'ям із сербами, а македонці, чорногорці, албанці і мусульмани взагалі не бралися до уваги. Вся реальна влада в державі належала сербській фінансовій і політичній еліті. В результаті утворення єдиної держави південних слов'ян проходило в несприятливих умовах.

Гострим питанням, яке стояло перед багатонаціональною державою, було питання про національне рівноправ'я. В Словенії і особливо в Хорватії, де буди сильні республіканські настрої, велике обурення викликав маніфест принца-регента Олександра Карагеоргійовича, яким проголошувалося утворення Королівства СХС. В ньому жодного слова не говорилося про національні права народів, що увійшли в єдину південнослов'янську державу.

Практично відразу ж у Загребі і по всій Хорватії почалися стихійні акції протесту, учасники яких вимагали надання Хорватії незалежності. Цей рух очолила Хорватська народна селянська партія і її лідер Степан Радіч. Більш

популярною була ідея входження Хорватії в склад єдиної південнослов'янської держави. Серед народних мас частіше звучали заклики до утворення автономної демократичної республіки. Але в Белграді компроміси були недопустимі. Сербська керівна еліта розглядала всі південнослов'янські території, що увійшли до складу Королівства СХС, як „військовий приз”, отриманий Сербією за її участь у війні, завдяки якому Сербія нарешті стала Великою Сербією. Ця націоналістична тенденція призвела до того, що державне утворення південних слов'ян так і не змогло інтегруватися в єдиний організм. Великодержавна політика Белграда викликала протест у всіх без винятку народів, що входили у склад Королівства. На ґрунті незадоволення державною політикою серед народів цієї держави почалося широке поширення націоналізму, між сербами та іншими народами утворилася тріщина.

Парадокс полягав ще в тому, що і серби, і хорвати, і словенці, і чорногорці, і македонці є християнами, хоч і належать до різних християнських конфесій. Але релігія не справила зі своєю миротворчою місією. Моральний рівень церковних діячів, як правило, відповідає моральному рівню суспільства. І немає нічого дивного в тому, що і сербська православна церква, і хорватська католицька церква виступали в числі головних сил, що розпалювали міжнаціональні суперечності в цьому регіоні.

Новоутворена держава не набула ні міжетнічного миру всередині, ні стабільних зовнішніх кордонів (гострі територіальні суперечності у нового Королівства СХС були з Австрією, Болгарією, Угорщиною та Італією). Досить швидко стало очевидно, що югославізм як ідеологія не може бути основою для утворення спільної поліетнічної держави братніх народів.

В 1921 р. була прийнята т. зв. Відовданівська конституція, що закріплювала в державі керівну роль сербської династії Карагеоргійовичів на чолі з королем Олександром, жодних особливих прав несербським народам і

національним меншинам не надавалося. Критерієм адміністративного поділу був не національний склад населення, а розмір території, економічні умови, чисельність населення. Будь-які органи місцевого самоврядування були відсутні. Зміна династії Габсбургів на династію Карагеоргійовичів практично нічого не змінила для хорватів і словенців, багато в чому навіть погіршила їх становище.

Отже, чи можлива „єдність народів?” Попередні спроби створити великий національний синтез (пангерманізм, панславізм, латинський чи романський дух, панарабізм та ін.) показали свою неспроможність і нездійсненність. Відповідь на це питання – „Ні!”.

Гень О.Ф.

Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА

У період між двома світовими війнами не один із компетентних фахівців вважав Т. Г. Масарика за найвидатнішого європейця. Гайніш, у 1920– 1928 рр. президент новоутвореної Австрії, сказав у грудні 1921-го, що Масарик є найкращим з європейців, яких він знав [1]. Врешті, Б.Шоу та інші вважали, що він має всі потрібні риси кандидата на пост президента Об'єднаних Штатів Європи, якби вони були створені.

В принципі, цю оцінку можна прийняти, проте вона не є зовсім повною. Справді, Масарик промовляє до нас справами свого життя передусім як європейець, але за своєю духовною сутністю він у найкращому розумінні слова є громадянином світу. Прикладів, що свідчать про це, є дуже багато. Одним із них є вже самий зміст книги Масарика „Нова Європа”. Автор присвятив її не лише проблемами старого континенту. Зверніть увагу, вже перший розділ має промовисту назву: „Війна як світова”. І відразу перші речення самого тексту: „Стає не по собі, коли подумаєш про війну та її масштаби. Увесь світ — буквально увесь світ страждає вже 4-й рік від війни, спричиненої нападом Австро-Угорщини на

Сербію, який підтримала Німеччина. Весь світ розділився на 2 табори... проти Німеччини та Австрії виступило все людство!” [2; с.25].

Також основна проблема, яку вирішує книга,— світова. Масарик спробував проаналізувати причини війни, охарактеризувати її рушійні сили і потім, на основі цього, сформулювати можливості світового виходу з неї. Правда, мова йде передусім про вихід для Європи, де війна виникла і де були головні її фронти. Однак уже сама логіка світової війни вимагає вирішення питань майбутнього для решти світу. Ці причинні зв'язки долі Європи з долями решти світу Масарик як філософ прекрасно усвідомлював. Тому вже у вступному розділі він писав: „Сама війна з її наслідками зблизила людство; сьогодні воно є організованою одиницею... І ця єдність організації всіх народів світу, всього людства є і початком нової епохи, епохи, в якій народи і все людство свідомо продовжуватимуть свій розвиток [2;с. 26].

Світовий масштаб війни мав на увазі Масарик і при написанні всієї книги. З посиланням на інтереси тодішніх найбільших держав світу він неодноразово у своїй книзі згадує про Азію, Африку, Далекий та Близький Схід і цілком органічно – про Америку, про «Новий світ» на західній півкулі. До Америки він повертається особливо часто. У третьому розділі про неї пише, як про „першу велику демократію”, яка змогла на своїй території організувати вільне життя на основі церковної та релігійної свободи, чим стала взірцем і для демократії європейської [2;с.50]. У цьому ж зв'язку в 4-му розділі він віддав найвизначнішу, світову роль Вільсону, американському президентові. Вільсон, що був поборником засад американської демократії, обізнаний у питаннях політичних та історичних, був не лише звичайним президентом однієї, хоча й великої країни. Беручи до уваги згадані цінності американської демократії з огляду на досить визначну роль Америки в заключній фазі війни в боях проти Великих держав на фронтах старого континенту, зокрема у Франції, Вільсон, на думку Масарика, був покликаний сказати

Ворон Олена Петрівна – аспірантка кафедри всевітньої історії РДГУ
Воляннюк Володимир Олександрович – здобувач кафедри всевітньої історії РДГУ
Петлюк Ігор Васильович – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ
Гень Олег Федорович – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ
Бунечко Сергій Миколайович – здобувач кафедри всевітньої історії РДГУ
Долганов Петро Сергійович – магістр історико-соціологічного факультету РДГУ
Філіпчук Ігор Володимирович – викладач кафедри всевітньої історії РДГУ
Кукурудза Андрій Ростиславович – викладач кафедри всевітньої історії РДГУ
Постельжук Олександр – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Постоловський Р.М. СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ	5
Савчук П.О. ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ ДУБЕНСЬКОГО ПОВІТУ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ	7
Шеретюк В.М. ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОГО ПОДІЛУ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	10
Жилюк С.І. БОЛГАРСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.: ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ ФАКТОР ПРАВОСЛАВ'Я У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ	21
Давидюк Р.П. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	25
Постоловський Р.М. Цятко В.М. ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТРАЙК 5-6 ЛИСТОПАДА 1923 РОКУ В ПОЛЬЩІ І ПОЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	31

Гон М.М.
ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ
(1918-1939 pp.) 45

Сєверова О.В.
НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ
У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ.....48

Десятничук І.О.
РОБІТНИКИ: РОЗВ'ЯЗАННЯ ДИЛЕМИ
ВИБОРУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ/
ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
У КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
„ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ” 1968 РОКУ 54

Мельничук П.У.
1917 РІК НА ВОЛИНІ 56

Слесаренко А.В.
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ
ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН –
ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ
УГРУПОВАННЯ
1970-1973 РР. 59

Терешко Ю.М.
ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРС
У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ
ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ
З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ
З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ” 62

Мартинчук І.І.
ПРЕЗИДЕНТСЬКА ВЛАДА

В СЛОВАЧЧИНІ
В НОВІТНІЙ ПЕРІОД
(1993-2004 pp.) 77

Цятко В.М.
ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО
КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ
(ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 p.) 81

Олексієвець Т.І.
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ
ЧЕСЬКИХ МІСТ 96

Ворон О.П.
ПОЛЬСЬКА ТА
НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ
У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 99

Волянюк В.О.
БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ
І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН
ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ
В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА
ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 104

Петлюк І.В.
КРАХ ІЛЮЗІЙ
(НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ,
ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ) 108

Гень О.Ф.
Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА 111

Бунечко С.М. РЕЕМІГРАЦІЯ ПОЛЯКІВ У СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ	122
Долганов П.С. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125
Філіпчук І.В. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ	138
Кукурудза А.Р. АВТОКЕФАЛІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	140
Постельжук О.П. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.	144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	148
ЗМІСТ	150

Наукове видання

Збірник матеріалів

**Першої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”**

Випуск 1

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.

Відповідальний редактор – Кревська Г.А.

Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.

Комп’ютерний макет – Самсонюк В.Б.

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.

Наклад 300 прим. Зам. № 44/1.

Адреса редакції:
кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету